

Hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden turvallisuus on osa lappilaista luksusta

Anne Härmä, hotellivirkailija, restonomiharjoittelija, Vastuulliset palvelut, matkailu (MTI), Lapin ammattikorkeakoulu

Reetta Oinas, nuoriso- ja vapaa-ajanohjaaja, restonomiharjoittelija, Vastuulliset palvelut, matkailu (MTI), Lapin ammattikorkeakoulu

Aini Ojala, LitM, projektipäällikkö, Liiketalous-, hius- ja kauneudenhoito-, tekstiili ja muotialat, Lapin koulutuskeskus REDU

Mirva Tapaninen, restonomi YAMK, projektipäällikkö, Vastuulliset palvelut, matkailu (MTI), Lapin ammattikorkeakoulu

Asiasanat: turvallisuus, hyvinvointi, hyvinvointipalvelut, kosmeettiset tuotteet, yhteistyö, arvoketju

Johdanto

Lappilaista luksusta ovat puhdas luonto, hiljaisuus, yötön yö ja tähtitaivas sekä turvallisen elämyksen tarjoavat, luonnosta kumpuavat palvelut ja tuotteet. Turvalliset ja vaatimusten mukaiset tuotteet ja palvelut takaavat yrityksen kilpailukyvyn, sillä luksustasoisessa palvelussa turvallisuusseikat on huomioitu yksityiskohtaisesti koko arvoketjussa.

Kenen vastuulla on hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden turvallisuus? Entä kuka niitä valvoo? Voiko kuka tahansa tarjota hyvinvointipalveluja kuten kasvohoitoja tai valmistaa tuotteita kuten luonnonkosmetiikkaa? Tässä artikkelissa käsittelemme hyvinvointipalvelujen ja tuotteiden turvallisuutta, niihin liittyviä vastuita, valvontaa, ohjeistuksia ja koulutuksia osana lappilaista luksusta.

Hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden turvallisuuden varmistaminen

Hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden turvallisuutta säätelevät useat lait ja asetukset (kuvio 1), esimerkiksi hyvinvointipalveluja säätelee kuluttajaturvallisuuslaki. Lain mukaan kuluttaja ei osallistu palveluun omalla vastuullaan, vaan vastuun kantaa aina palvelun tuottaja, jonka tulee tuntea palvelunsa ja siihen liittyvät riskit. Hänen tulee kertoa niistä asiakkaalle ja varmistua siitä, että asiakas voi osallistua palveluun turvallisesti. Yrityksen tulisi laatia turvallisuussuunnitelma, jossa kuvataan yrityksen palvelujen riskit ja miten niiden toteutumista pyritään estämään toiminnassa. Jos palveluun lisätään ruokapalveluja, tulee tällöin huomioida elintarvikelain mukaiset omavalvonnat. Jos taas esimerkiksi luontoretkien yhteydessä käytetään kosmeettisia valmisteita, ovat voimassa kosmetiikkalain mukaiset toimenpiteet. Toisaalta, jos hyvinvointipalveluun kuuluu osana se, että asiakas tekee itse valmisteita ja käyttää niitä, voidaan toimintaa pitää ohjelmajärjestelmänä tai koulutuksena, jolloin nämä eivät kuulu kosmetiikkalainsäädännön vaan kuluttajaturvallisuuslain piiriin. Tällaisia palveluja ovat esimerkiksi sellaiset, joissa asiakas kerää luonnosta yrttejä, sammalta, marjoja tai muita luonnontuotteita ja valmistaa niistä itselleen vaikkapa kylvyn, kääreeseen, vastan, hauteen tai voiteen palvelun tuottajan ohjauksessa ja valvonnassa. (Lappi Luxus -turvallisuuswebinaari 2021.)

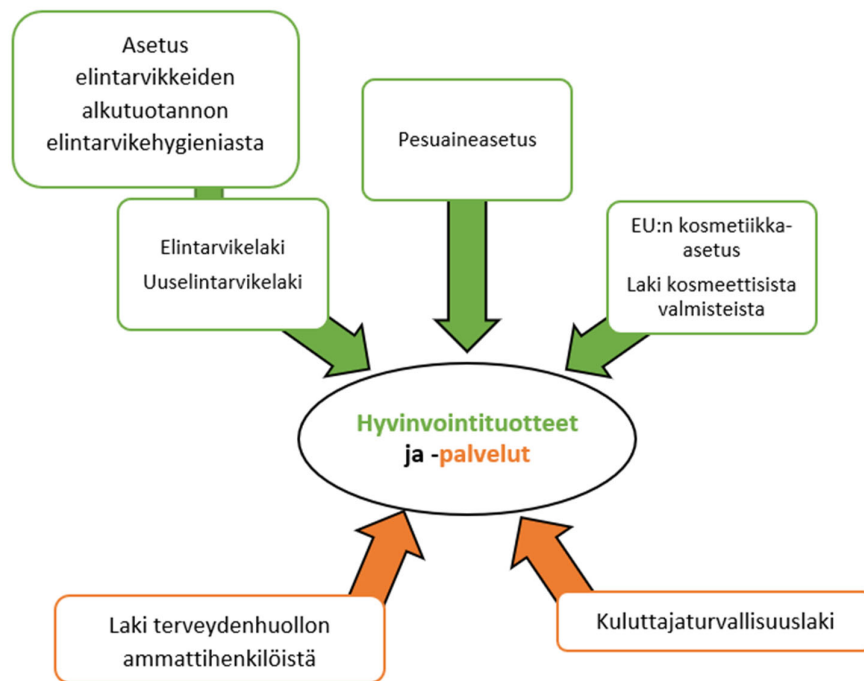
Kosmetiikasta ja kosmeettisista valmisteista säädetään EU:n kosmetiikka-asetuksessa ja kansallisessa kosmetiikkalaissa. Kosmeettinen valmiste määritellään aineeksi tai seokseksi, jonka tarkoitus on olla kosketuksissa ihmiskehon ulkoisten osien kanssa, kuten iho, hiukset ja ihokarvat, kynnet, huulet ja ulkoiset sukupuolielimet tai hampaiden ja suuontelon limakalvot. Kosmeettisten valmisteiden tarkoituksena on näiden kehon osien puhdistaminen, tuoksun tai ulkonäön muuttaminen, niiden suojaaminen tai hajun poisto. (Lappi Luxus -turvallisuuswebinaari 2021.)

EU:n kosmetiikka-asetus sisältää muun muassa luettelot kosmetiikan kielletyistä ja rajoituksin sallituista ainesosista. Se koskee ulkomailta tuotavia ja Suomessa valmistettuja tuotteita sekä synteettisesti valmistettuja että luonnonkosmetiikkaa. Synteettiset ainesosat ovat laboratorioolosuhteissa valmistettuja, kun taas luonnonkosmetiikassa käytetään luonnosta peräisin olevia raaka-aineita. Suurin osa kosmetiikan tuotteista sisältää yhdistelmän näitä molempia ainesosia. (Kosmetiikka- ja hygienia- ja turvallisuus 2021.)

Kansallinen kosmetiikkalaki Suomessa säätelee mm. kosmeettisten valmisteiden merkinnöistä ja tuotetietojen kielivaatimuksista. Kosmetiikkalainsäädäntö koskee sekä kuluttaja- että

ammattikäyttöön tarkoitettuja kosmeettisia valmisteita. Suomessa kosmetiikkalainsäädännön noudattamista valvovat Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) ja Tulli. (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2021.)

Hyvinvointipalveluiden turvallisuuteen vaikuttavat myös tilojen hygieenisysteijät. Esimerkiksi saunapalveluissa on huomioitava pintojen, kuten lauteiden, pesu- ja pukutilojen puhtaus, suojaus ja käytettävät pesuaineet. Puhtaudesta huolehtiminen kuuluu saunapalveluyrityksen kuluttajasuojalain mukaiseen riskinhallintaan. Pesuaineet kuuluvat EU:n pesuaineasetuksen piiriin ja niissä käytettävät raaka-aineet REACH-asetuksen piiriin. Asetuksen tavoitteena on parantaa ihmisten terveyden ja ympäristön suojelua kemikaalien mahdollisesti aiheuttamilta riskeiltä. Luonnonmukaisempia pesuaineita on tullut markkinoille mm. Ecocert- hyväksytyinä eli sertifiikaatin avulla voidaan rajata kemikaalien käyttöä. (Lappi Luxus -turvallisuuswebinaari 2021.)

Kuvio 1. Hyvinvointipalveluihin ja -tuotteisiin liittyviä lakeja ja asetuksia

Vastuut, valvonta ja ohjeistus

Vastuu hyvinvointipalvelun turvallisuudesta on palvelun tarjoajalla itsellään. Tukesin mukaan hyvinvointipalveluita ovat kuluttajille suunnatut palvelut, jotka eivät kuulu terveydenhuollon piiriin. Hyvinvointipalveluita ovat mm. hieronnat, hoidot ja muut kehonhuollolliset palvelut. (Tukes 2021.)

EU-Markkinoille saatettavilla kuluttajatuotteilla, kuten tässä tapauksessa luonnonkosmetiikalla, täytyy olla nimetty vastuhenkilö. Tuotteen turvallisuudesta ja kosmetiikka-asetusten vaatimusten mukaisuudesta on vastuussa vastuhenkilö eli valmistaja, maahantuoja tai jakelija. (EY N:o 1223/2009 asetus kosmeettisista valmisteista.) Myös luonnonkosmetiikalle tulee tehdä turvallisuus selvitys niin kuin synteettisellekin kosmetiikalle. Tästä vastaa nimetty vastuhenkilö. Hän myös vastaa siitä, että turvallisuuden arvioivalla henkilöllä on riittävä pätevyys. Korkea-asteen tutkinnon, kuten farmasian, toksikologian tai lääketieteen tutkinnon omaava henkilö on pätevä suorittamaan arvioinnin. (Tukes 2021a.)

Kaikkia toiminnanharjoittajia koskee yleinen huolellisuusvelvollisuus, jonka tarkoituksena on varmistaa palvelun tai tuotteen turvallisuus, josta vastaa itse toiminnanharjoittaja. Palveluntarjoajalla tulee olla riittävä tieto ja taito palvelun toteuttamiseksi turvallisesti. (Tukes 2021b.)

”Toiminnanharjoittajan on olosuhteiden vaatiman huolellisuuden ja ammattitaidon edellyttämällä tavalla varmistauduttava siitä, että kulutustavarasta tai kuluttajapalvelusta ei aiheudu vaaraa kenenkään terveydelle tai omaisuudelle. Toiminnanharjoittajalla on oltava riittävät ja oikeat tiedot kulutustavarasta ja kuluttajapalvelusta, ja hänen on arvioitava niihin liittyvät riskit.”

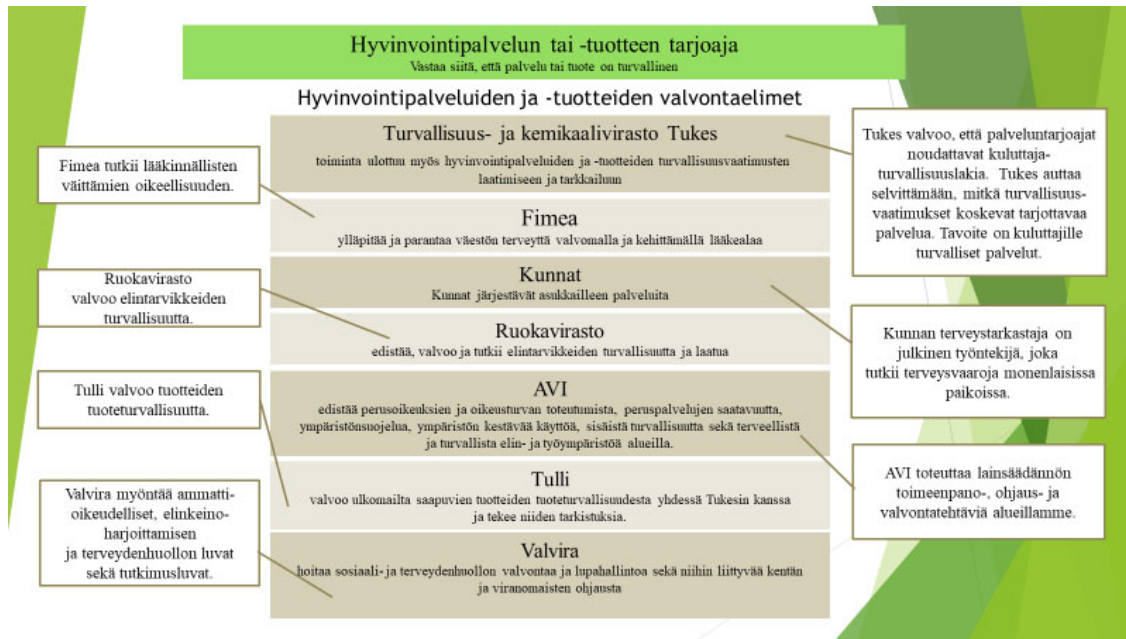
(Kuluttajaturvallisuuslaki 920/2011 2:5 §)

Hyvinvointipalvelun tarjoajan tulee toimia oma-aloitteisesti turvallisuuden toteuttamisessa, sillä esimerkiksi kuluttajaturvallisuuslain mukaan hyvinvointipalveluista ei vaadita turvallisuusasiakirjaa. Hyvällä omavalvonnalla, riskienhallinnalla ja ennakoinnilla pääsee jo pitkälle. Valviran mukaan omavalvonta on palveluntarjoajan työkalu ja osa yrityksen toimintaa, jolla kehitetään ja seurataan palvelun laatua päivittäisessä työssä (Valvira 2016). Käytännössä siis hyvinvointipalvelujen tarjoaja valvoo itse toimintaansa aktiivisesti.

Riskienhallinta on taas yrityksen potentiaalisten tilanteiden arviointia ja tunnistamista, joilla pyritään välttämään epäedulliset ja haitalliset tapahtumat. Epäedulliset riskitekijät voivat kohdistua yrityksen henkilöstöön, tuotantoon tai ympäristöön. (Suomen riskienhallintayhdistys 2021; Matkailun turvallisuustyökalut 2015; Iivari 2012, 131–132.)

Hyvinvointipalvelun tuottaja tai tuotteen tekijä vastaa aina palvelun tai tuotteen turvallisuudesta huomioiden palvelun tai tuotteen koko arvoketju. Hyvinvointipalvelun tulee siis säilyä asiakkaalle turvallisena koko palvelupolun ajan, mutta kuitenkin taustalla huomaamattomana arvoketjuna. Turvallisuuden arvoketju alkaa raaka-aineesta ja kestää loppuasiakkaaseen asti joko palvelun käyttäjänä tai tuotteen ostajana ja käyttäjänä. Hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden turvallisuutta edistää verkostoyhteistyö. Verkoston avulla toimijat voivat kehittää osaamistaan sekä tuoda esille mahdollisia kriittisiä pisteitä. Yksittäinen toimija voi yhdessä muiden hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden kanssa rakentaa turvallisuuden arvoketjusta vahvan. Turvallisuuden arvoketju voi myös katkea ja se on toimijoiden hyvä tiedostaa. Katkeaminen voidaan välttää ja turvallisuutta hallita systemaattisella turvallisuusjohtamisella. “Turvallisuutta ei tehdä yksin.” (Iivari 2012, 54–55; Matkailun turvallisuustyökalut 2015.)

Hyvinvointituotteiden valmistamiseen ei vaadita erillistä koulutusta, mutta tekijän tulee itse huolehtia siitä, että tilat, joissa tuotteita, esim. saippuota, shampoita tehdään, ovat turvallisia ja noudattavat viranomaisten määräyksiä. Hyvinvointipalveluille ei ole olemassa ennakkotarkistuksia tai niitä ei tarvitse hyväksyttää etukäteen viranomaisilla. Hyvinvointipalveluiden ja -tuotteiden taustalla toimii viranomaisia, jotka valvovat ja ohjaavat toimijoita turvalliseen toimintaan (kuvio 2), esimerkiksi Tukes valvoo hyvinvointipalveluita tarjoavia toimijoita ja tarjoaa heidän käyttöönsä myös useita lomakkeita, kuten turvallisuus- ja riskienarvioinnin asiakirjapohjia. (Lappi Luxus -turvallisuuswebinaari 2021.)

Kuvio 2. Hyvinvointipalveluiden ja tuotteiden valvontaelimet (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes ym. 2021)

Mistä koulutusta palvelujen tuottamiseen?

Hyvinvointipalveluja tarjoavat monet terveydenhuollon ammattihenkilöt, jotka rekisteröidään Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran rekisteriin Terhikkiin. Näitä ovat esimerkiksi fysio-, toiminta-, psyko-, ravitsemus- ja jalkaterapeutit, koulutetut hierojat, osteopaatit, kiropraktikot, naprapaatit, lääkärit sekä lähi- ja sairaanhoitajat. Heidän toimintaansa säätelee Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä (28.6.1994/559), joka takaa asiakkaille turvaa esimerkiksi potilasvakuutusten kautta (Valvira 2016).

Muita virallisen koulutusjärjestelmän tutkintoja, jotka antavat pätevyyttä toimia hyvinvointipalveluiden tuottajina, ovat vaikkapa kosmetologit, kampaajat ja luontoalan ammattitutkinnon suorittaneet. Kosmetologit ja kampaajat voivat myös täydentää osaamistaan ekokosmetologiksi ja ekokampaajaksi.

Koulutuksia järjestävät mm. ammattikoulut, korkeakoulut ja yksityiset oppilaitokset, kuten Lapissa Lapin Koulutuskeskus REDU, Ammattiopisto Lappia ja Lapin ammattikorkeakoulu. Koulutuksen järjestäjien vastuulla on tuottaa koulutusten kautta osaamista palveluiden tuottajille esimerkiksi huomioimaan niin asiakasturvallisuus kuin myös työntekijän työturvallisuus.

Erilaisia lisä- ja täydennyskoulutuksia erilaisiin hyvinvointipalveluihin tarjotaan hyvin laajalla skaalalla. Näitä ovat esimerkiksi monenlaiset luonnonmukaiset hoidot, saunapalveluihin liittyvät perinnesaunottaja- ja saunaterapiakoulutukset,

- [Perinnesaunottaja-koulutus 2020 alkaa ~ Sauna from Finland](#)
- [PERINNESAUNOTTAJA - KOULUTUS 2020 | travellamo](#)
- [Saunaterapiakoulutus | Saunaterapia® M+M Ay](#)

metsän hyvinvointipalveluihin liittyvät

- [Terveysmetsä - opaskoulutus](#)
- [Aistila – valmennukset](#)

joogakursseja kuten

- [Höllää kireys joogakurssi.fi](#)
- [Suomen Joogaliitto ry.](#)

Joogaa jalostetaan eri muotoihin riippuen ympäristöstä tai elämyksen tavoittelusta. Esimerkkejä näistä ovat metsäjooga, saunajooga tai porojooga, joita monet lappilaisetkin hyvinvointi- ja ohjelmopalveluyritykset tarjoavat asiakkailleen (Joogaliitto 2021).

Green Care Finland ry. toimii osaltaan luontoon liittyvien hyvinvointipalveluiden ja niitä tarjoavien yritysten ja kouluttajien järjestönä kehittämässä korkealaatuisia ja turvallisia palveluja vaikkapa eläinavusteisesti tai maatilaympäristössä (Green Care Finland 2021).

Lopuksi

Hyvinvointipalvelun tarjoaja sekä hyvinvointituotteiden valmistaja ovat aina viime kädessä vastuussa tarjoamiensa palvelujen ja valmistamiensa tuotteiden turvallisuudesta. Oma toimintaa on syytä tarkastella välillä kriittisestikin ja tarjota vain sellaisia palveluita, joita pystyy tarjoamaan tai käyttämään tuotteiden valmistuksessa vain sellaisia raaka-aineita, joiden alkuperästä on varma.

Kouluttautumalla, omaan toimintaan liittyvien viranomaisten ohjeistuksia noudattaen sekä yhteistyössä muiden alan ja liitännäisalojen toimijoiden kanssa voi tuottaa laadukkaita, turvallisia ja elämyksellisiä lappilaisesta luonnosta kumpuavia palveluja ja tuotteita – lappilaista luksusta.

Lappi Luxus – palveluja ja tuotteita lappilaiseen hyvinvointimatkailuun –hanke on rahoitettu Lapin liiton myöntämällä Euroopan aluekehitysrahaston, Vipuvoimaa EU:lta 2014–2020 tuella (263 438 €), kokonaisbudjetin ollessa 351 254 €. Hanke on alkanut 8/2019 ja päättyy 12/2021. Hankkeen päätoteuttajana on Lapin koulutuskeskus REDU ja osatoteuttajana Lapin ammattikorkeakoulu.

Lähteet

Aluehallintovirasto. 2021. Viitattu 22.3.2021 <https://avi.fi/aluehallintovirastot>.

EY N:o 1223/2009 asetus kosmeettisista valmisteista <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:342:0059:0209:fi:PDF>

Green Care Finland. 2021. Viitattu 25.3.2021 <https://www.gcfinland.fi/>

Iivari, P. 2012. Matkailun turvallisuus. Globaalit muutokset – paikalliset vaikutukset. Viitattu 19.3.2021 <https://matkailu.luc.fi/loader.aspx?id=6a01c43a-d21a-4ea9-a871-b63267d0f26b>.

Joogaliitto. 2021. Viitattu 25.3.2021 <https://www.joogaliitto.fi/>.

Kosmetiikka- ja hygieniateollisuus. 2021. Viitattu 25.3.2021 <https://www.kosmetiikkajahygienia.fi/>.

Kuluttajaturvallisuuslaki 22.7.2011/920.

Lappi Luxus. [turvallisuuswebinaari - hyvinvointipalvelut ja -tuotteet]. (22.2.2021). [video]. Viitattu 25.3.2021 <https://www.youtube.com/watch?v=jQWIYe1cZWA&t=3774s>.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus Fimea. 2020. Viitattu 22.3.2021 https://www.fimea.fi/tietoa_fimeasta.

Matkailun turvallisuustyökalut. 2015. Viitattu 19.3.2021 <https://blogi.eoppimispalvelut.fi/turvallisuusnormisto/arvoketju/>.

Ruokavirasto. 2019. Viitattu 22.3.2021 <https://www.ruokavirasto.fi/tietoa-meista/mika-on-ruokavirasto/>.

Suomen riskienhallintayhdistys ry 2021. Riskienhallinta. Viitattu 1.3.2021 <https://pk-rh.fi/riskienhallinta.html>.

Tulli. 2021. Viitattu 22.3.2021 <https://tulli.fi/yritysassiakkaat/tuonti/elintarvike-ja-kulutustavaravalvonta>.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes 2021. Hyvinvointipalvelut. Viitattu 1.3.2021 <https://tukes.fi/tuotteet-ja-palvelut/kuluttajille-tarjottavat-palvelut/hyvinvointipalvelut>.

- 2021a. Vastuuhenkilön velvollisuudet. Viitattu 16.3.2021. <https://tukes.fi/kemikaalit/kosmetiikka/toimijaroolit/vastuuhenkilon-velvollisuudet>.

- 2021b. Palveluntarjoajan velvollisuudet. Viitattu 1.3.2021. <https://tukes.fi/tuotteet-ja-palvelut/kuluttajille-tarjottavat-palvelut/palveluntarjoajan-velvollisuudet#d7f6dad0>.

- 2021c. Tietoa Tukesista. Viitattu 22.3.2021 <https://tukes.fi/tietoa-tukesista>.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes. [Videot kuluttajapalveluiden turvallisuudesta]. (2.2.2021). [video]. Viitattu 26.3.2021 <https://www.youtube.com/watch?v=QBOQWiB9sfM>.

Valtiovarainministeriö. 2021. Viitattu 22.3.2021 <https://vm.fi/kuntien-tehtavat-ja-toiminta>.

Valvira. 2016. Sosiaalihuolto. Viitattu 1.3.2021 <https://www.valvira.fi/sosiaalihuolto/sosiaalihuollon-valvonta/omavalvonta>.